

cimitiri 241r1 (però ms. P *sementiri*).² En català medieval viuen, des del primer moment, les dues variants amb *-eri* i *-iri*; així d'una banda *cementeri* (*cim-*, *cimin-*) en Llull, *Blanq.* II, 156.1; en un altre passatge citat per *DAG.*; doc. 1317 de Valls (*AlcM*); en Sant Vicent F., *Quar.*, 112.110, i d'altra banda *cementiri* (*s-*) en *VidesR.*, 207v2.5, 8; 256v1.21, 82r2; doc. de 1369 (*BCEC*, 1909, 299); Eiximenis, *Dones*; *Corbatxo* (*BDLC* XVII, 40), etc.; el mall. Reixac, *Questa*, 28.20, escriu *samantiri*. Avui la forma *cementiri* és del Principat fins a Cerdanya, i també d'Andorra, Sort, Tremp, Organyà, etc.; i *cementeri* amb *é* oberta es diu a Cardós i Vall Ferrera, el País Val., Tort., Mall., Men., Ross. i Conflent; a St. Feliu de Guixols s'observa pron. *səməntiri* amb un diftong en lloc de la *ə* inicial (*BDLC* IV, 245). La *n* advençia es troba també en cast. *cementerio*, oc. *cementeri*, en diversos dialectes francesos i alt-italians, i en el pol. *cmentarz*; aquesta darrera forma dona raó a Schuchardt (*ZRPh.* xxxv, 75) quan diu que no és deguda — o no és deguda únicament — a la influència de *caementum* 'cement', sinó a la propagació de la nasalitat. Interessa l'aspecte semàntic el fet que en diverses rodalies hom diu *sementiris* d'indrets de muntanyes on s'han fet matances de bèsties o aus. J. G.

¹ Dades sobre l'extensió geogràfica i bibliografia en Jud, *Gesch. der Bündner-roman. Kirchsprache*, p. 45. — ² En els docs. en llatí medieval catalans la forma *ciminterium*, segons la nota de Bast.-Bass. és general fins i tot al S. XII; apareixen alguns exs. amb *n* (*ciminterium*, 977, 1054; *ciment-*, 1053; *cimant-*, 967; *sement-*, 1031), però els autors adverteixen que el seu valor és dubtós perquè es troben en còpies posteriors.

CENA, del llatí *cēna*; llatínisme que fou usat com a nom d'un tribut antic que els pobles catalans donaven al rei o al senyor feudal,¹ i que es pagava en diners o en espècies (exs. en *DAG.*² i *AlcM*), i s'ha emprat especialment amb referència a l'àpat que féu Jesucrist amb els seus deixebles (exs. en Llull, Eiximenis, *Tirant*, etc.), algun cop amb referència a l'àpat en un context religiós (Villena, *VitaCr.* c. 25), i a la representació pictòrica del dit àpat de Jesucrist (S. xv en Careta, *Barbr.*, 244, *llens*). Avui dia certa gent creient erròniament que és castellanisme diu *el darrer* o *el sant sopar*.

DERIV.: *Cenar* (S. XIII). *Cenari* 'llibre on estava anotat el tribut' (1470).

Cenacle, m., del ll. *cenaculum* 'menjador', aplicat en català al 'lloc on se celebrà la Santa Cena' (S. XIII); 'colla literària, política', etc. (c. 1900); cf. en cast. es documenta en Castelar, mort 1899. J. G.

¹ Bast.-Bass., p. 467, documenten també *cena episcopalis*, 1092. — ² El primer ex. que posa *DAG.* ha d'anar sota 2.

CENDRA, del ll. *cīnis*, *cīnēris*, id. □ 1.ª doc.: mj. S. XIII.

El ll. *CINIS*, *-ERIS*, era sobretot masculí en la llen-

gua clàssica, si bé ja algun cop hi apareix com a femení, gènere que en temps de l'Imperi i en llatí tardà s'estengué cada cop més, i és el que va quedar en vulgar i en romànic (*ALLG* xv, 305). De primer el resultat català fou *cedre*, femení, amb *-e*: és encara la forma comprovada per la rima en els Proverbis de Guillem de Cervera, text de característiques fonètiques occidentals, on no es confonen *-e* i *-a*: «--- pendre / --- / mas pols e terr'a *cedre*» (646d) traduïnt *pulvis* et *cinis* de la Vulgata (*Genesis* XVIII, 27); de nou en el 651a on, no estant en rima, els mss. ho van modernitzar amb *-a* «con pols e *cedra* sia». La forma *sēnre* f. es conserva encara fins avui en els Alts Pirineus, a Tavascan, *sēndre* f. a la Vall d'Aran, *cedre* en la llengua dels trobadors. Però el gènere femení, ajudat per la identificació de *-as* amb *-es* en català, en el plural, féu que aviat es canviés *cedre* f. en *cedra*, que és com es diu quasi pertot, en els parlars occidentals i valencians: fins i tot a la Vall Ferrera i els altres pobles del Pirineu.

Predomina avui allà el timbre *é* obert: només la vall de Cardós i la vall d'Àreu, i el gascò aranès, han conservat fins ara la *é* etimològica; però ja *sēnra* a Tor, Andorra i alt Urgellet (Arcavell, 1932-36), timbre excepcional degut a la forta influència aperitiva de *n̄r* (cf. el cas de *tendre* i anàlegs *TĒNĒRUM*, fenomen d'abast general quan és *Ē*); en efecte, el mot es pronuncia amb *è* oberta a tots els dialectes catalans, sense excloure'n ni les Balears (on hauríem esperat *ê*) ni l'Alguer (*AORBB* VII, 104) (on esperaríem *ê*), ni els parlars valencians: *sēndra* Vinaròs, Moraira, etc. (1961-3). Amb *-a* final el trobem també en la documentació medieval pertot: «que null hom no gos fer *cedra* en los dits Ports», reglamentació tortosina destinada a evitar incendis en les boscuries de les Serres Tortosa-Beseit (*BABL* XI, 408).

DERIV.: *Cendrada* 'conjunt de cendres que queden en els forns industrials, especialment els de monedria' [1285], 'de la bugada': «e la muller, qui faia bugada, pres de la *cedrada* bullent en una caça e --- gitave-n sobre lo cap del leó ---», Eiximenis (*Terç*, *NCl.* VI, 109; de nou 112). *Cendraire*. *Cendrar*. *Cendrat*. *Cendregar*. *Cendrer* 'drap on posen la cendra de la bugada' [1491, invent. *AlcM*], «de la ruscada --- lo *cedrer*: linteum crassum et rude cineres coctos continens», OPou (*TbPu.*, 228); al Pallars superior es diu més aviat d'un fogó que forma part de la llar (Tor), mentre que el drap de la cendrada es diu més correntment *capcendrer* (*kapsenřē*, Farrera, 1933); per al dels fumadors, el proposava Careta (1901) com un neologisme encara desusat per *cenicero*. *Cendraire*. *Cendrer*. *Cendreta*. *Cen(d)reguer*, *BDC* xx, 278; *cedrinós*. *Cendroler*. *Cendrós* [1497]. *Cendrosenc*. *encendrosar*. *Cendrot*. *Encendrar*. *Acendrar*; *-endrament*.

MOTS SAVIS: *Cinerari*; *cineri*; *cinerici*. *Incinerar* [fi S. xv]; *incineració*; *incinerable*.

Cenefa, V. *saneja* *Cénia*, V. *sínia*

CENOBI, pres del ll. tardà *coenobium* id. i, aquest,